

РУДК 657:658.14

Атаманенко І. Б.,

аспірант кафедри банківської справи Львівського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України

ПОДАТКОВЕ ПЛАНУВАННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

У статті сформульовано сутність, розглянуто механізм та форми функціонування податкового планування в системі управління фінансами підприємства, дано оцінку сучасним поглядам щодо податкової оптимізації та ухилення від сплати податків.

Ключові слова: *податкова система, податкове планування, податковий менеджмент, податкова політика, ефективність, податкове навантаження, бюджетування, податкові платежі.*

The tax planning is one of factors of improvement of efficiency of activity of enterprise. Determination of this measure is formulated in the floor, a mechanism and forms of functioning of the tax planning is considered in control the system by enterprise finances, an estimation is given to the modern looks to determination of essence of tax optimization and avoiding payment of taxes.

Key words: *tax system, tax planning, tax management, tax policy, efficiency, tax loading, budgeting, tax payments.*

Постановка проблеми. Сучасний період характеризується наявністю високих транзакційних витрат ведення бізнесу, основна частка яких припадає на податкове адміністрування, що має складну структуру і методологію стягування податкових та інших прирівняних до податків платежів, що, своєю чергою, вимагає формування адекватної податкової політики з боку підприємницьких структур, спрямованих на нівелювання рестрикційної складової податкової системи. З огляду на це, тема є актуальною.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням податкового планування займалися такі вітчизняні науковці, як: Ю. Іванов, А. Єлісеєв, Т. Жатько, Т. Антонов, Л. Сердюк. Водночас актуальним залишається висвітлення ролі податкового плану-

вання як економічної категорії у системі управління фінансами підприємства та аналізу його ефективності.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є визначення науково-обґрунтованої і практично доцільної системи організації податкового менеджменту, і, зокрема, основної її складової – податкового планування, здатного тією чи іншою мірою залагодити, а, по можливості, і зовсім елімінувати інституційні ризики, що виникають у зв’язку з оподаткуванням господарської діяльності підприємств.

Виклад основного матеріалу. Податкове планування необхідно розглядати як одну з основних функцій фінансового менеджменту. Так, різні витрати (фінансові, матеріальні, трудові та інші) є першоосною будь-якого бізнесу, тоді як основною метою комерційних підприємств є отримання прибутку. Саме очікуваний прибуток і термін окупності є критерієм доцільності понесення бізнесом тих чи інших витрат. Податкові витрати не спрямовані на отримання прибутку за визначенням, оскільки є примусовим вилученням частини коштів організації на користь держави за односторонньо встановленими правилами. Податки вилучаються безповоротно і є індивідуально безвідплатними, тобто організація, у вузькому розумінні, не отримує за цими виплатами ніякої зустрічної вигоди [2, с. 29]. Управління є процес цілеспрямованої, систематичної і безперервної дії підсистеми, що керує на керовану, за допомогою загальних функцій управління, які створюють замкнутий управлінський цикл, що нескінченно повторюється (рис. 1)

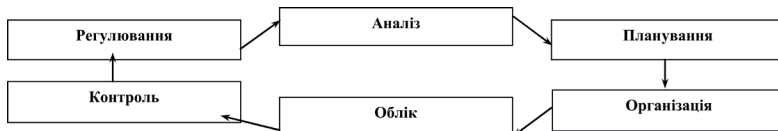

Рис. 1. Взаємозв’язок функцій управління

Іншими словами, можна стверджувати, що податкове планування, впритул взаємодіючи з такими управлінськими функціями, як маркетинг, фінанси, облік, кадрова політика, постачання, водночас є одним з основних інструментів генерування показників ефективності функціонування підприємства, оскільки розрахунок останніх без урахування податкових наслідків представляється безрозсудним та ірраціональним. Отже, податкове планування повинне стати обов’язковим інструментарієм в комплекті менеджменту українського підприємства при ухваленні того або іншого управлінського рішення [2, с.94].

Крім того, податкове планування здатне стати не тільки одним із найцінніших і перспективніших знарядь, що знаходяться в арсеналі менеджера, воно вже зараз глибоко впливає на інвестиційну політику, як на макро-, так і на мікроекономічному рівні [3, с. 26]. Особливо наочно це твердження виявляється при аналізі ухвалення інвестиційних рішень за кордоном [4, с. 38], оскільки в західних корпораціях основним показником, на основі якого судять про перспективність інвестиційного проекту, є показник чистої приведенної вартості (Net Present Value) [5, с. 78], в розрахунку якого планування податків займає провідне місце [6, с. 14], а, враховуючи ту обставину, що останнім часом проблема залучення іноземних ресурсів в Україні (як грошових, так, що не менш важливо, і технологічних) є однією з найгостріших і найактуальніших, то стає очевидним, що для поліпшення інвестиційної привабливості українських промислових підприємств, крім зміни інвестиційного клімату на макрорівні, необхідна кардинальна перебудова системи управління на мікрорівні, у тому числі і в області планування податків, відповідно до стандартів і принципів, що існують у розвинутих країнах.

З погляду платників податків – як юридичних, так і фізичних осіб – податкові платежі є витратами, при чому витратами явно непродуктивного характеру. Водночас повністю виключити такі витрати в межах чинного законодавства неможливо, оскільки згідно зі ст. 67 Конституції України кожний зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом [1], проте знизити абсолютну величину податкових витрат, не порушуючи при цьому норм чинного законодавства – є цілком реально вирішуваним завданням [8, с.7]. Річ у тім, що платників податків надано свободу вибору варіанту господарської діяльності (згідно із ст. 41 Конституції України кожний має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності), а різні варіанти здійснення діяльності спричиняють різні податкові наслідки. Саме цим зумовлена можливість активної податкової політики і податкового менеджменту на мікрорівні.

Як і будь-які інші витрати, податкові платежі є об'єктом планування та управління, щоправда, на відміну від інших витрат щодо податків існує певна специфіка: правила визначення цих витрат суворо прописані державою, а отже, можливості управління такими витратами обмежені.

У практиці роботи підприємств виділяють такі форми реалізації податкової політики:

Розрахунок поточних податкових платежів – це визначення сум податкових зобов’язань і графіка їхнього погашення (податкового календаря) у поточному податковому періоді у випадку визначеного, заздалегідь обраного (але далеко не завжди економічно доцільного) варіанта здійснення фінансово-господарської діяльності підприємства. Розрахунок поточних податкових платежів відображає пасивний підхід до організації податкової політики підприємства, який полягає у фіксації очікуваних податкових наслідків роботи підприємства. Саме такий підхід переважав на етапі становлення податкової системи у нашій країні. Одночасно такий пасивний підхід у міру нагромадження практичного досвіду та зростання кваліфікації працівників, що спеціалізуються на оподаткуванні, все більше не влаштовує підприємства та поступово відходить у минуле.

Бюджетування податкових платежів – система планових розрахунків із використанням взаємопов’язаних бюджетів підприємства, спрямована на визначення планової суми податкових платежів, що підлягають сплаті в майбутніх податкових періодах. На відміну від розрахунку поточних податкових платежів, бюджетування дозволяє розрахувати податкові зобов’язання платника не лише на поточний, але й на подальші податкові періоди.

Загальним для цих двох форм організації податкової політики підприємства є те, що обидві вони ґрунтуються на вже обраному варіанті здійснення господарської діяльності, тобто фіксують податкові наслідки реалізації запланованих господарських операцій і не передбачають податкової оптимізації.

Податкове планування – цілеспрямована діяльність платника, орієнтована на максимальне використання всіх нюансів чинного законодавства, з метою досягнення якнайвищого фінансового результату шляхом законної оптимізації господарської діяльності підприємства з погляду її податкових наслідків. На відміну від перших двох форм реалізації податкової політики підприємства, податкове планування засноване на активному використанні засобів податкової політики підприємства, що дозволяє обрати найдоцільніший у конкретних умовах варіант господарської діяльності, з погляду його податкових наслідків та кінцевого фінансового результату. Іншими словами, податкове планування передбачає використання оптимізації податкової політики підприємства та досягнення найкращого результату серед усіх можливих альтернатив.

Податкова оптимізація – зазвичай під цим терміном розуміється діяльність, що реалізується платником податків з метою зниження податкових виплат.

Визначення оптимальних об'ємів податкових платежів – проблема кожного конкретного підприємства або фізичної особи. Дії компанії з визначення оптимальних об'ємів податкових платежів називають системою корпоративного податкового менеджменту. Існує поширена думка, що оптимізація проводиться тільки з метою максимального законного зниження податків. У цьому випадку її часто називають податковою мінімізацією. При цьому на практиці мінімальні виплати виявляються не завжди оптимальними. Наприклад, підприємство, що виділяється із загальної маси надто малими виплатами, ризикує привернути увагу відповідних органів влади, що загрожує додатковими витратами. Податковий менеджмент припускає оптимізацію тягаря і структури податків зі всіх точок зору.

Оптимізація податків – це тільки частина більшого, головного, завдання, що стоїть перед фінансовим менеджментом (фінансовим управлінням підприємства). Головне завдання фінансового менеджменту – фінансова оптимізація, тобто вибір якнайкращого шляху управління фінансовими ресурсами підприємства, а також залучення зовнішніх джерел фінансування.

Висновки. Сьогодні зростає значення податкового планування як чинника економічного зростання господарюючих суб'єктів, що зумовлене, перш за все, такими обставинами:

- політична та економічна нестабільність і поправки, що часто вносяться, в податкове законодавство роблять більш конкурентоздатною ті організації, які оперативно реагують на зміни, що вносяться, а зробити це можуть, як правило, тільки господарюючі суб'єкти, що займаються багатоваріантними розрахунками податкової оптимізації;

- податкова економія є резервом для збільшення чистого прибутку фірми і дозволяє здійснювати модернізацію, технічне переозброєння закупівлю нового устаткування і т. ін., тобто служить джерелом фінансування інвестиційних довгострокових програм і створює основу для фінансової значущості господарюючого суб'єкта;

- максимізація чистого прибутку створює умови для зростання дивідендних виплат і відповідно вартості акції та зростання капіталізації (ціни) фірми.

Недостатнє теоретичне опрацювання і відсутність чіткої системи податкового планування на практиці, що дозволяє всебічного моделювати ефективні підприємницькі рішення з урахуванням податкового чинника, свідчать про не використання всіх можливих резервів для оптимізації оподаткування з метою збільшення ефективності фінансово-господарської ді-

яльності. Саме тому в сучасних умовах є таким важливим всебічне вивчення теоретичних і практичних аспектів податкового планування перш за все в системі управління фінансами господарюючих суб'єктів.

Література

1. Конституція України. <http://www.kmu.gov.ua>
2. Бабанин В.А. Анализ международного опыта ведения и регулирования оффшорного бизнеса // Финансовый менеджмент. – 2004. – № 1.
3. Мельник Д. Налоговый менеджмент. – М.: Финансы и статистика, 1999.
4. Водянов А., Гаврилова О. Налоговые инструменты восстановления инвестиций в реальном секторе российской экономики // “Проблемы Теории и Практики Управления”. – № 6. – 2007.
5. Tax: Strategic Corporate Tax Planning. – L., 1999.
6. Брейли Ричард, Майерс Стюарт. Принципы корпоративных финансов: Пер. с англ. – М.: ЗАО “Олимп-Бизнес”, 2006. – 1120 с.
7. Финансовое планирование и контроль: Пер. с англ. / Под. ред. М. А. Поукока и А. Х. Тейлора. – М.: ИНФРА-М, 2007.
8. Иванов Ю. Податкове планування в системі менеджменту // Бухгалтерія. – 2005. – Випуск 9.